

Oponentský posudek na diplomovou práci Lucie Mladové

Od hloubkové struktury věty k diskurzním vztahům (Diskurzní vztahy v češtině a jejich zachycení v anotovaném korpusu)

Šárka Zikánová, Ústav českého jazyka a teorie komunikace, UK FF

Práce kol. Mladové si klade za cíl prozkoumat strukturu tzv. syntakticky motivovaných diskurzních vztahů v češtině a podrobně klasifikovat lexikální prostředky vyjadřující spojování či navazování klauzí a vět, tzv. diskurzní konektory. Tato práce je průzkumnou studií pro další fázi vývoje Pražského závislostního korpusu (PDT): jejím úkolem je určit, zda a jak lze na existující syntaktickosémantickou (tektogramatickou) anotaci jednotlivých českých vět v textu navázat anotací diskurzních vztahů v souvislých textech.

Jak v teoretické, tak v materiálové části práce přitom musí autorka čelit několika problémům. Za prvé v rámci funkčního generativního popisu, teoretického východiska PDT, nebyl doposud vypracován ucelený teoretický rámec pro zachycení textových vztahů. Za druhé při výchozí, tektogramatické anotaci stály eventuálně zachycené textové vztahy spíše na pokraji zájmu výzkumného týmu (pozornost byla věnována závislostním vztahům, zejména valenci, a dále aktuálnímu členění), a proto je výchozí jazykový materiál v tomto ohledu anotován nejjednodušším.

V teoretické části kol. Mladová uvádí čtenáře do zkoumané problematiky z mnoha hledisek: představuje zachycení stavby věty v závislostní syntaxi (PDT) a v syntaxi složkové (Penn Treebank) a charakterizuje anotaci diskurzu v Penn Discourse Treebanku, která jí slouží jako jeden ze zdrojů inspirace pro anotaci diskurzu v PDT. Mapuje vývoj české i zahraniční textové lingvistiky, zabývá se podrobněji textovou koherencí, v samostatné kapitole upozorňuje na existenci rétorických diskurzních vztahů vedle vztahů syntakticky motivovaných. Jednotlivé aspekty ilustruje na souvislých českých textech a předkládá také test pro analýzu výstavby diskurzu (s. 36–39).

V materiálové analýze je podrobně vyhodnocena dosavadní anotace těch funktorů v PDT, které mohou explicitně odkazovat k textové výstavbě, zejména funktoru PREC (reference to preceding context), ale i dalších (např. rematizátorů, temporálních doplnění slovesa typu *zároveň*). Autorka systematicky prochází jednotlivé nesrovnalosti v anotačním Manuálu i případy neshody mezi Manuálem a reálnou anotací v PDT a navrhuje řešení pro budoucí anotaci diskurzu. Zároveň detailně vymezuje povahu českých diskurzních vztahů a konkrétních konektorů, jak se ukazují ve zkoumaném materiálu (např. povaha prvního a druhého spojovaného argumentu, diskutabilní binárnost diskurzních vztahů, odlišení členské a větné koordinace ve strukturách s elipsou). Dochází přitom k novým zjištěním o struktuře české věty i textu, srov. např. s. 62: „Dále jsme zjistili, že některé tradičně pojaté souřadící spojky častěji připojují, než spojují, tedy mají alespoň v textech PDT častěji funkci připojovacího konektoru (ve smyslu připojování vět přes tečku) než junktoru (zejména výrazy *však, proto, jenže, nicméně*).“ V návaznosti na kapitolu o rematizaci a diskurzních vztazích, kde kol. Mladová upozorňuje na potřebu vyjasnit roli rematizátorů v češtině, prosím autorku o zodpovězení následující otázky: máte nějakou předběžnou představu o tom, (a) zda je rematizační funkce slučitelná s funkcí konektoru; (b) jak případně testovat, zda je zkoumaný výraz rematizátorem, nebo konektorem?

Celkově práce kol. Mladové jednoznačně přesahuje požadavky kladené na diplomovou práci. Autorka prokázala, že dokáže jednoznačně definovat používané termíny, seznámila se s bohatou českou a cizojazyčnou odbornou literaturou (její seznam literatury obsahuje 77 položek) i s technicky náročnými metodami získávání jazykového materiálu. Zkoumaný problém nahlíží z mnoha stran a je si vědoma řady teoretických souvislostí, které

vyplývají z její práce. Ve své analýze přináší řadu zajímavých zjištění, přičemž pečlivě formuluje nejrůznější omezení, která mohou platit pro její jednotlivé vývody. Vřele doporučuji diplomovou práci kol. Mladové k obhajobě.

Navrhované hodnocení: výborně

Doporučuji, aby práce byla uznána jako významná práce.

V Praze dne 16. 1. 2008

Šárka Zikánová
PhDr. Šárka Zikánová, PhD.